

RADOVI ALEKSANDRA LJVOVIČA GOLJDBERGA O JURJU KRIŽANIĆU

Kad smo se A. L. Goljdberg i ja na uglu knjižnice Saltikov-Ščedrina u Lenjingradu u ranu zimu 1981. oprostili riječima »Do viđenja u Zagrebu na simpoziju o Križaniću«, nismo slutili da tog viđenja neće biti. Aleksandr Ljvovič u kasno proljeće 1982. iznenada je preminuo; rekli su sred posla oko predavanja za ovaj naš simpozij o Jurju Križaniću.

Ovo slovo neka bude posvećeno sjeni zaslužnog križanićologa i ova besjeda neka bude spomen na znamenitog učenjaka i plemenitog čovjeka.

Aleksandr Ljvovič Goljdberg rodio se u Harkovu u Ukrajini 1922. godine. Godine 1939. upisao se na Povijesni fakultet Lenjingradskog sveučilišta koji je završio 1947. godine. Godine 1941. do 1945. bio je u redovima sovjetske armije i sudjelovao u velikom domovinskom ratu; nagrađen je vojnim ordenima i medaljama. Godine 1950. zaključio je aspiranturu na Lenjingradskom sveučilištu i branio kandidacionu disertaciju »Sočinjenja Jurija Križaniča i ruskaja dejstvitel'nost' XVII veka«. Diplomska radnja pri završetku studija na Sveučilištu bila je također posvećena Jurju Križaniću. Do 1957. g. Aleksandr Ljvovič je radio kao predavač povijesti SSSR-a i osnova marksizma-lenjinizma u raznim obrazovnim ustanovama. A od 1957. do smrti radio je u Državnoj javnoj biblioteci Saltikov-Ščedrina u Lenjingradu, prošavši put od starijeg bibliotekara do voditelja Odjela za koordinaciju i metodiku znanstvenih istraživanja. Godine 1979. obranio je doktorsku radnju »Istoriko-političeskie idei ruskoj knižnosti XVI—XVII vv.« u kojoj je jedan sloj posvetio analizi objavljenih Križanićevih djela. Napisao je niz znanstvenih radova o bibliotekarstvu i o bibliografiji. Sudjelovao je u izdanju »Corpus De Notes Marginales De Voltaire« (Berlin, Akademie-Verlag 1979). U suradnji s O. D. Golubevom napisao je i izdao dva popularna rada »Na polkih Publichnoj biblioteki« i »V. I. Sabol'sčikov«. Aleksandr Ljvovič bio je svestrano obrazovan čovjek. Znao je gotovo sve evropske jezike (sjecam se kako je znalački prevodio s hrvatskog moje predavanje što sam ga držao na njegovu pobudu u Akademiji nauka SSSR-a u Puškinskom domu u Lenjingradu iste 1981.) Prevodio je i sam pisao pjesme. Osobito je volio Puškina (s dubokom mi je proživljenošću više napamet govorio nego čitao Puškinove pjesme u svojoj obitelji, u prosincu 1981). U proljeće 1982. u dobi od šezdeset godina umro je Aleksandr Ljvovič Goljdberg.

Aleksandr Ljvovič najviše i najdublje bavio se Jurjem Križanićem.¹ Još kao student Lenjingradskog sveučilišta tiskao je 1947. svoje prvine o Križaniću, sa svoje 24. godine. A 1982. sa svojih šezdeset godina pisao je predavanje za ovaj naš Križaniću posvećen međunarodni skup. U taj raspon od 36 godina utkao je Aleksandr Goljdberg dvadesetak radova o Križaniću, došao bi na svaku drugu godinu po jedan rad.

Radovi Aleksandra Ljvoviča o Jurju Križaniću obiluju raznolikošću, zapravo svestranošću i temeljitošću. Prvi njegov rad o jedva poznatom Križanićevu spisu »Privestvija«² nagovještao je učenjaka koji će imati osobit sluh za nepoznate ili malo poznate izvore. Doista, Aleksandr Ljvovič uskoro će (1947) predstaviti znanstvenoj javnosti »Neizvestnoe sočinenie Jurija Križanića 'O preverstve beseda'«³ gdje s mjerom između izvornih navoda i vlastitih tumačenja omogućuje čitatelju da se temeljito upozna s Križanićevim djelom. Osobit uspjeh za čitavu križanicologiju predstavlja Goljdbergovo otkriće davno zagubljene Križanićeve oporuke. U opsežnoj studiji »O 'Smertnom razrede' Jurija Križanića«⁴ Aleksandr Ljvovič ne daje samo temeljit uvid u Križanićev rukopis, već nastoji svjetlom tog rukopisa rasvijetliti i ponovno protumačiti čitav Križanićev književni prethodni opus. Aleksandr Ljvovič je, reče mi, poklonio tri godine prevodenju i komentiranju Križanićeva glavnog djela »Politika«⁵. Njegov prijevod odlikuje se otmjenošću i vjernošću, a komentar kratkoćom i punošću. Pokazao mi je bio u prosincu 1981. u Lenjingradu svoj rad oko kritičkog izdanja s prijevodom Križanićeva traktata »De Musica«. Ne znam dokle je pristigao, no, njegov suradnik, mladi muzikolog A. S. Belonenko nastavlja djelo. U diskusiji (nakon mladog predavanja u Puškin-skom domu) o tome što bi se od Križanićevih djela uskoro objavilo Aleksandr Ljvovič pokazao se spremnim da priredi, prevede i protumači Križanićev spis »Opominki kralja Silidjana sinu Idrisu«, koji se nalazi u sklopu Križanićevih »Političkih spisa«.

Aleksandr Ljvovič imao je sluha i ljubavi za izvore. On je imao i čulo za izvore izvora, to jest za izvore kojima se Križanić služio. U tom smislu istraživao je ruske ljetopise kao Križanićev izvor: »Rabota J. Križaniča nad russkoj letopisju« (1958)⁶, a zatim se zabavio glavnim izvorima pojedinih Križanićevih djela: »Sočinenija J. Križaniča i ih istočniki« (1960)⁷. Posebno je i podrobno istražio pisce kojima se Križanić većinom služio ili im pridavao veće značenje. Tako je obradio Starowolskoga, kojeg je Križanić cijenio, u radu »J. Križanić i S. Starovol'skij« (1965);⁸ zatim obradio je Olcariusu, kojeg je Križanić oštro napadao zbog

¹ O prinosima A. L. Goljdberga izučavanju Jurja Križanića pisao je Jaroslav Sidak u Historijskom zborniku.

² Maloizvestnyj spisok »Privestsvija« J. Križaniča, Naučnyj bjulleten' Lenjingradskogo Gos. Universiteta, Leningrad 1946, No 11—12, str. 39—40.

³ Naučnyj bjulleten' Lenjingradskogo Gos. Universiteta, Leningrad 1947, No 19, str. 47—51.

⁴ Pamjatniki kul'tury, Novye otkrytija, Moskva 1975, str. 95—106.

⁵ Jurij Križanić, Politika, Podgotovil k pečati V. V. Zelenin, perevod i komentarii A. L. Goljdberg, pod redakcijej akademika M. N. Tihomirova, Moskva 1965.

⁶ Trudy otdela drevne-russkoj literatury Instituta russkoj literatury AN SSSR 14(1958) 349—354.

⁷ Vestnik istorii mirovoj kul'tury, 1960, No 6, str. 117—130.

⁸ Slavia 24 (1965), seč. I, str. 28—40.

klevetničkog pisanja, objavivši »J. Križanić und A. Olearius« (1968).⁹ U komentaru Križanićeve »Politike« dao je dragocjene verifikacije Križanićevih brojnih izvora.

Aleksandr Ljvovič nije selomeđivao na kritiku teksta, komentare i utvrđivanja vrela Jurja Križanića. On se posvetio i izučavanju Križanićevih ideja, i to vodećih ideja, pri čemu je izmicao znalački zamci jednostranosti u koju su inače znala upadati mnoga pera: »Ideja slavjanskoga edinstva v sočinenijah J. Križanića« (1963).¹⁰

Aleksandr Ljvovič poznavajući dobro operativnu usmjerenost Križanićevih ideja izučavao je uspješno svezu između ruske tadanje stvarnosti i Križanićevih djela — »Sočinenija J. Križanića i russkaja destvitel'nost' XVII v« (1950).¹¹ uočavao je i objašnjavao Križanićeve jeke na tadanje rusko društvo — »Križanić ob russkom obščestve sredini XVII v« (1960).¹² Neku vrstu zrele sinteze Križanićevih ideja i djela, izvora i dosega iznio je Goljdberg u opsežnoj studiji koja je izišla na hrvatskom ovdje u Zagrebu 1969 u »Historijskom zborniku« pod naslovom »Juraj Križanić i Rusija«. ¹³ Jedan poseban oblik Križanićeve odnosa prema Rusiji, konkretno prema tada živoj legendi o porijeklu ruskih careva od loze rimskog cara Augusta i prema legendi o Monomahovim darovima te prema ideji Moskve kao trećeg Rima, obradio je Aleksandr Ljvovič, koliko sam iz pogleda u opsežan rukopis razabrao, podrobno i analitički u doktorskoj disertaciji »Istoriko-političeskie idej russkoj knižnosti XVI—XVII vv.«¹⁴

Voditelj odjela za koordinaciju i metodiku znanstvenih istraživanja u Biblioteci Saltikov-Ščedrina, drugoj po veličini na svijetu (broji 24 milijuna knjiga i rukopisa), Aleksandr Ljvovič Goljdberg znao je značajnije historiografije i bibliografije za znanstveni rad. One koji se bave i baviti će se Križanićem obogatio je prosudbenim radom koji je izišao na hrvatskom »J. Križanić u ruskoj historiografiji« (1967)¹⁵ i na engleskom »J. Križanić in Russian Historiography« (1976).¹⁶ Aleksandr Ljvovič je autor prve sustavne »Bibliografije o Jurju Križaniću«, koja je dva puta izišla, i to u Zagrebu 1968—69.¹⁷ i 1974;¹⁸ nakon te selektivne bibliografije izradili smo kolega Goljdberg i ja cjelovitu »Bibliography« (1976).¹⁹

⁹ Veröffentlichungen des Instituts für Slavistik der Akademie der Wissenschaften zu Berlin, 1968, No 28/11, str. 94—113.

¹⁰ Trudy otdela drevne-russkoj literatury Instituta russkoj literatury AN SSSR 19 (1963) 373—390.

¹¹ Leningradski gosudarstvennyj ordena Lenina Universitet im. A. A. Zdanova, Avtoreferat dissertacij na soiskanie učenoj stepeni kandidata istoričeskih nauk, Leningrad 1950.

¹² Istorija SSSR, 1960, No 6, str. 71—84.

¹³ Historijski zbornik 21—22 (1968—69).

¹⁴ Usp. Avtoreferat dissertacij na soiskanie učenoj stepeni doktora istoričeskih nauk, Leningrad 1978.

¹⁵ Historijski zbornik 19—20 (1966—67) 129—140.

¹⁶ Juraj Križanić (1618—1683) Russophile and Ecumenic Visionary. A Symposium edited by Thomas Eekman and Ante Kadić. The Hague, Paris 1976, str. 51—69.

¹⁷ Historijski zbornik 21—22 (1968—69) 513—528.

¹⁸ Život i djelo Jurja Križanića, Zbornik radova, Biblioteka Politička misao, sv. 7, Zagreb 1974, str. 259—277.

¹⁹ Juraj Križanić (1618—1683) Russophile and Ecumenic Visionary, The Hague, Paris 1976.

Aleksandr Ljvovič Goljdberg znao se radovati rezultatima istraživanja kolega u križanicologiji i to obznanjivati, npr. u članku »Novoe o I. Križaniče«.²⁰ Neslaganje s pojedinošću nije zatamnivalo sud o cjelini.

Radovi Aleksandra Ljvoviča Goljdburga o Jurju Križaniću, plodni po opsegu, bogati po tematici, brojni po napisima, odlikuju se sluhom za vrela, cjelovitošću literature, podrobnošću analize, utemeljenošću sinteze, nepristranošću prosudbe, uvjerljivošću dokazivanja i ljepotom kazivanja.

Petnaest godina znali smo se kao križanicolozi — Aleksandr Ljvovič bio je uvijek na uslugu — radovali se radovima jedan drugoga, a da se nikad do preklani nismo vidjeli, i tada prvi i posljednji put. Pomogao mi je tada u istraživanjima oko Križanića u Lenjingradu. Pokrenuo je zacijelo on da kod akademika Dmitrija Lihačeva održim u Akademiji nauka SSSR-a u Puškinskom domu u Lenjingradu 1981. predavanje »K 300-letiju so dnja smerti Jurija Križanića«. Bio je to prvi spomen Križanićeve 300. godišnjice smrti, a za Aleksandra Ljvoviča i jedini spomen.

Ne zato što »de mortuis nil nisi bene«, nego zato što za Aleksandra Ljvoviča treba reći »scripsit bene«, trebalo je reći pohvalu djelu i osobi Aleksandra Ljvoviča Goljdburga, velikoga križanicologa.

²⁰ Voprosy istorii, 1973, No 5, str. 196—197

IVAN GOLUB

TRAVAUX D'ALEXANDRE L'VOVIČ GOL'DBERG SUR
JURAJ KRIZANIC

Résumé

A. L. Gol'dberg (Harkov 1922—Léningrad 1983), directeur du Département pour la coordination et méthodologie des recherches scientifiques de la bibliothèque Saltykov-Ščedrin à Léningrad, a enrichi nos connaissances sur Krizanić de nombreux et solides travaux. Il a découvert ses écrits perdus, il recherchait ses sources et examinait ses idées maîtresses. Les travaux d'Alexandre L'vovič Gol'dberg portant sur Krizanić, abondants et variés dans leurs thèmes, se distinguent par un goût pour les sources, par l'intégralité de la littérature, par l'analyse minutieuse et le bien-fondé de la synthèse, par l'objectivité du jugement, mais aussi bien par le don de l'argumentation persuasive et par la beauté de l'expression.